

شہروز فروتن کیا / عبدالرضا نواح

جامعہ شناسی
محیط زیست

سرشناسه : فروتن کیا، شهروز، ۱۳۶۰ -

عنوان و نام پدیدآور : جامعه‌شناسی محیط زیست / شهروز فروتن کیا، عبدالرضا نواح.

مشخصات نشر : تهران: اندیشه احسان، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری : ۲۸۳ ص.

شابک : ۲۵۰۰۰۰ ریال ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸۷۴-۸-۱

نوعیت فهرست نویسی : فیبا

دانش : چاپ قبلی: انتشارات جامعه‌شناسان، ۱۳۹۵.

داشت : کتابنامه: ص. ۳۱۳ - ۳۲۹.

موضوع : زیست محیطی - زیست اجتماعی

موضوع : Environmental policy — Social aspects

شناسه افزوده : نواح عبدالرضا، ۱۳۳۸ -

رده بندی کنگره : ۱۷۰۳۴۲ ۱۳۹۶

رده بندی دیویی : ۷۰۰۶۳

شماره کتابشناسی ملی : ۴۸۶۶۲۹

جامعه‌شناسی محیط زیست

مؤلف: شهروز فروتن کیا، عبدالرضا نواح

تولید فنی: زهرا قربانی

دبیر انتشارات: محمد...

نوبت: چاپ اول ۱۳۹۷ شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

طراح و گرافیک: پرویز بیانی

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپ نگین

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلا و جزئا (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

دفتر نشر: تهران، خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، ط ۱، واحد ۴۲۴

تلفن: ۶۶۴۶۶۰۰۲ - تلگرام: ۹۱۹۱۵۵۱۸۰۲

فروشگاه: تهران، خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۷

تلفن: ۶۶۴۶۶۰۰۱ - کانال تلگرام: @sociologybookstore

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۳	فصل اول خاستگاه جامعه‌شناسی محیط‌زیست
۱۳	چه کسی محیط زیست را ابداع کرد؟
۱۳	تعریف محیط‌زیست
۱۴	محیط طبیعی
۱۵	محیط اجتماعی
۱۵	محیط مصنوع
۱۶	سیر تحولات روابط انسان و طبیعت
۱۷	۱- دوره‌ی تسلط طبیعت بر انسان (انسان پیش از عصر نوسازی)
۱۸	۲- دوره‌ی تسلط انسان بر طبیعت
۲۰	۳- دوره‌ی هم‌گرایی و تعامل انسان و طبیعت
۲۱	کجا ایستاده‌ایم؟
۲۳	جمعیت و بحران زیست‌محیطی
۲۶	سیر تکاملی مباحث جمعیت و محیط‌زیست
۲۹	مخاطرات زیست‌محیطی
۲۹	جامعه چیست؟ جامعه‌شناس چه می‌کند؟
۳۱	پیدایش بوم‌شناسی انسانی
۳۱	نخستین پیوند: جغرافیا و جامعه‌شناسی
۳۱	دومین پیوند: جامعه‌شناسی و بوم‌شناسی گیاهی
۳۴	فرهنگ و محیط زیست
۳۶	انسان‌شناسی و محیط‌زیست
۳۸	محیط‌زیست و جامعه‌شناسی
۳۹	بستر جامعه‌شناسی محیطی

۴۰	نگرانی‌های محیطی
۴۱	از نگرانی محیطی تا مدل‌های POET و IPAT
۴۳	پارادایم قدیم (HEP)
۴۳	پارادایم جدید (NEP)
۴۴	شکل‌گیری جامعه‌شناسی محیط‌زیست
۴۸	حوزه‌های تحقیق
۵۰	جامعه‌شناسی محیط‌زیست در آمریکا و اروپا
۵۳	فصل دوم نظریه‌ی اجتماعی و محیط‌زیست
۵۳	رویکردهای جامعه‌شناسی و مسئله‌ی محیط‌زیست
۵۳	رویکرد ناب جامعه‌شناسی: از روشنگری تا هابرماس
۵۳	رویکرد روش‌نگری و حقیر محیط‌زیست
۵۴	بنیان‌گذاران دورکیم، مارکس و وبر
۵۶	امیل دورکیم
۵۸	ماکس وبر
۶۱	کارل مارکس
۶۶	رویکرد انتقادی
۶۶	آدرنو و هورکهایمر
۶۷	مارکوزه
۶۸	یورگن هابرماس
۶۹	رویکردهای محیط‌زیستی در جامعه‌شناسی
۷۲	برساخت‌گرایی اجتماعی
۷۵	واقعه‌گرایی انتقادی
۷۷	هم‌برساخت‌گرایی
۷۹	دیدگاه چرخه‌ی تولید
۸۱	جامعه‌ی ریسکی بک
۸۵	نظریه‌ی جهانی‌شدن گیدنز
۹۰	نوسازی اکولوژیکی (بوم‌شناختی)
۹۱	نظریه‌ی ارزش‌های فرامادی اینگلهارت
۹۴	انتقاد به نظریه اینگلهارت
۹۹	پارادایم قدیم و جدید زیست‌محیطی
۱۰۳	شاخص‌های پارادایم نوین زیست‌محیطی
۱۰۴	NEP و سنجش رفتار زیست‌محیطی
۱۰۴	نقد پارادایم نوین
۱۰۵	رویکرد فرهنگی رزورنوم

۱۰۵	 نظریات جمعیت‌شناسان در باب محیط‌زیست
۱۰۷	 توماس مالتوس
۱۰۸	 گارت هاردین
۱۰۹	 رویکردهای تبیینی
۱۰۹	 مدل اجتماعی- زیست‌شناختی
۱۱۲	 رویکرد اکولوژیکی
۱۱۳	 رویکرد سیستمی
۱۱۵	 نظری سیاسی و محیط زیست
۱۱۶	 نقش محیط‌زیست در روابط بین‌الملل
۱۱۷	 رمانگر بین و واقع‌گرایان سیاسی
۱۱۸	 محیط زیست و راه‌کدهای امنیتی در روابط بین‌الملل
۱۱۸	 محیط‌زیست تغییرات اقلیمی سیاسی
۱۱۹	 سیاست زیست محیطی
۱۲۰	 رویکرد زیست محیطی در ایالات متحده
۱۲۱	 فلسفه و اخلاق زیست محیطی
۱۲۱	 دیدگاه‌های انسان‌محور و محیط‌زیست
۱۲۲	 نوع‌شناسی فلسفه و اخلاق محیط‌زیست
۱۲۲	 ایده‌ی همزیستی ناس
۱۲۵	 فصل سوم جنبش‌های زیست محیطی
۱۲۵	 محیط‌زیست گرایان
۱۲۵	 محیط‌زیست گرایان رادیکال
۱۲۶	 اکوفمینیسم
۱۲۶	 اکولوژی عمق‌نگر
۱۲۶	 اکولوژی مداری
۱۲۶	 اکوسوسیالیسم
۱۲۷	 ۱- دیدگاه تکنولوژی‌محور
۱۲۷	 ۲- دیدگاه اقتصادمحور
۱۲۷	 ۳- دیدگاه سبزگرایی عمیق
۱۲۸	 احزاب سبز
۱۲۸	 جنبش‌های زیست محیطی
۱۲۸	 اکوسوسیالیسم
۱۲۹	 قرمزها و سبزها
۱۳۰	 نظریه پردازان قرمز- سبز
۱۳۰	 رادلف بارو

۱۳۱	آندره گرز
۱۳۲	مارکسیسم و محیط‌زیست
۱۳۲	دیدگاه مخالف
۱۳۳	انتقاد به دیدگاه مخالف
۱۳۵	دیدگاه موافق
۱۳۸	اکوفمینیسم
۱۳۸	مفهوم فمینیسم
۱۳۹	بر تکال فمینیسم
۱۳۹	موج اول
۱۴۰	موج دوم
۱۴۱	موج سوم
۱۴۱	گرایش ای فمینیستی
۱۴۲	فمینیسم لیبرال
۱۴۲	فمینیسم مارکسیست
۱۴۳	فمینیسم رادیکال
۱۴۳	فمینیسم نوسبیل
۱۴۴	فمینیسم پسا مدرن
۱۴۵	تاریخچه‌ی اکوفمینیسم
۱۴۶	نظریه پردازان مطرح
۱۴۷	محورهای فکری اکوفمینیسم
۱۵۱	انواع اکوفمینیسم
۱۵۲	تبیین اکوفمینیستی
۱۵۴	زن و پیوند با طبیعت
۱۵۴	آشنایی با اندیشه‌های واندانا شیوا
۱۵۷	انتقاد به شیوا
۱۵۸	جنش اکوفمینیستی چیکو
۱۵۹	جنش کمربند سبز
۱۶۰	زنان و مخاطرات محیط‌زیست
۱۶۳	دانش بومی زنان و محیط‌زیست
۱۶۴	اکوفمینیسم و نقد تجدد
۱۶۶	فقر زنان و محیط‌زیست
۱۶۸	جنسیت و توسعه‌ی پایدار
۱۷۰	جنسیت، توسعه و حفاظت از محیط‌زیست
۱۷۵	تحقیقات محیط‌زیست و جنسیت
۱۸۰	نقد فمینیست به اکوفمینیست

۱۸۳	فصل چهارم رفتار محیط‌زیستی
۱۸۳	رفتار محیط‌زیستی
۱۸۴	مدل‌های تبیین رفتار محیط‌زیستی
۱۸۶	مدل قدیمی و خطی رفتار محیط‌گرایانه (۱۹۶۱)
۱۸۶	مدل کنش عقلانی ایزن و فیشباین (۱۹۷۵)
۱۸۷	سازه‌های اصلی این مدل عبارت‌اند از:
۱۸۸	مدل رفتار بوم‌گرایی فیتکو و کسل
۱۸۹	مدل پیشینی رفتار محیط‌زیستی مسئولانه‌ی هاینس (۱۹۸۶)
۱۹۰	مدل رفتار مسئولیت محیطی مسئولانه‌ی هانگرفورد و ولف (۱۹۹۰)
۱۹۲	مدل نیو-رفتار دایکمن و پرایزن دوتنفر (۱۹۹۲)
۱۹۳	مدل رفتار اجتماع‌محلی نوع‌دستی و همدلی استرن و دیگران (۱۹۹۳)
۱۹۴	مدل موانع رفتاری محلی برایانه بلیک (۱۹۹۹)
۱۹۵	مدل رفتار محیط‌محلی کاتر و اجیمن (۲۰۰۲)
۱۹۷	نقدی بر مدل‌های ارائه‌شده
۱۹۸	عوامل مؤثر کدام‌اند؟
۱۹۸	عوامل جمعیتی
۲۰۰	عوامل اقتصادی
۲۰۳	عامل دیگر مشوق‌های اقتصادی هست
۲۰۳	عوامل جامعه‌شناختی
۲۰۳	ارزش‌های محیط‌زیستی
۲۰۸	جامعه‌پذیری
۲۱۲	دانش محیط‌زیستی
۲۱۳	پایگاه اقتصادی-اجتماعی
۲۱۵	باورهای دینی و اخلاق زیست‌محیطی
۲۲۰	عوامل روان‌شناختی
۲۲۱	منبع کنترل
۲۲۲	پیوند عاطفی با محیط‌زیست
۲۲۴	ارتباط و پیوستگی با طبیعت
۲۲۷	نگرش محیط‌زیستی
۲۲۹	فصل پنجم گفتمان‌های توسعه، پساتوسعه و محیط‌زیست
۲۲۹	گفتمان توسعه
۲۳۱	تاریخچه‌ی شکل‌گیری توسعه
۲۳۳	نظریات توسعه

۲۳۴	چالش‌های نظری بیش‌رو
۲۳۵	گفتمان پساتوسعه
۲۳۶	خاستگاه پساتوسعه
۲۳۹	پساتوسعه به‌مثابه نقد توسعه
۲۴۰	پساتوسعه به‌مثابه نقد گفتمان تجدد
۲۴۱	پساتوسعه به‌مثابه نقد مادی‌گرایی
۲۴۲	پساتوسعه به‌مثابه نقد اقتصاد استعماری و اقتصاد توسعه
۲۴۴	پساتوسعه به‌مثابه دعوت به مشارکت
۲۴۵	گفتمان‌های توسعه و محیط‌زیست
۲۵۲	دانش بومی، توسعه و محیط‌زیست
۲۵۴	نقد توحید خیر به دانش بومی
۲۵۴	مزیت استفاده از دانش بومی در توسعه پایدار روستایی
۲۵۵	تلفیق دانش بومی و دانش علمی
۲۵۶	چالش‌ها و محدودیت‌ها دانش بومی
۲۵۷	توسعه‌ی پایدار
۲۵۹	برنامه‌های توسعه در ایران
۲۶۰	برنامه‌ی اول
۲۶۱	برنامه‌ی دوم
۲۶۱	برنامه‌ی سوم
۲۶۲	برنامه‌ی چهارم
۲۶۳	برنامه‌ی پنجم
۲۶۴	ماده‌ی ۱۲۳
۲۶۵	ماده‌ی ۱۳۸
۲۶۵	ماده‌ی ۱۴۰
۲۶۵	ماده‌ی ۱۸۱
۲۶۵	ماده‌ی ۱۸۴
۲۶۶	ماده‌ی ۱۸۵
۲۶۶	ماده‌ی ۱۸۷
۲۶۷	جمع‌بندی

۲۶۹ منابع

۲۶۹	منابع فارسی
۲۷۵	منابع لاتین

پیشگفتار

جامعه‌شناسی به طور عام به مطالعه‌ی رفتار و تعاملات انسان‌ها در جامعه پرداخته و به عنوان یکی از شاخه‌های علوم اجتماعی، حوزه‌ی جدیدی است که رفتار انسان را در قالب اجتماعی با دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار می‌دهد. جامعه‌شناسان با تخصص‌ها و علایق مختلف، مباحثی مانند نابرابری‌های اقتصادی، تغییرات جمعیتی و خانوادگی، رفتارهای مجرمانه و جرایم، نژاد، روابط جنسیتی و نظایر آن را مورد مطالعه قرار می‌دهد. این کتاب به روند شکافتن و پیدایش رشته جامعه‌شناسی محیط‌زیست، نظریات گوناگون محیط‌زیستی و نیز، مباحث تخصصی آن می‌پردازد. به طور عمده، جامعه‌شناسی محیط‌زیست به بررسی علمی رابطه‌ی جامعه‌ی مدرن با بحران‌ها و مسائل محیط‌زیست پرداخته و به بررسی اشکال مختلف تعامل میان جامعه‌ی انسانی و ابعاد اجتماعی پیرامون محیط‌های طبیعی و ساخته بشر، تمرکز می‌کند.

با افزایش نقش محیط‌زیست در زندگی اجتماعی و ضرورت شناخت علمی ابعاد گوناگون ارتباط جامعه با محیط‌زیست، جامعه‌شناسی محیط‌زیست به سرعت به یک واحد درسی تبدیل شد و اکنون بیش از سه دهه در مراکز آموزش عالی دانشگاه‌های جهان تدریس می‌شود و دانشجویان رشته‌های مختلف علوم اجتماعی در همان دوره کارشناسی، با اصول و مبانی جامعه‌شناسی محیط‌زیست آشنا می‌گردند. اهمیت و ضرورت پرداختن به محیط‌زیست از نگاه جامعه‌شناسی، مستلزم آشنایی دانش‌جویان علوم اجتماعی با این درس و مطالب آموزشی آن است. درواقع، با در نظر گرفتن جایگاه اساسی محیط‌زیست به عنوان یک واحد درسی، میزان درک و قابلیت استفاده‌کنندگان را ارتقا می‌بخشد؛ به گونه‌ای که بتوانند با تلاش‌های موثر و پیگیر در فرایند توسعه پایدار جهان، سرنوشت بهر سهم بگردند.

از جمله ویژگی‌های خاص درس «جامعه‌شناسی محیط‌زیست»، در مقایسه با سایر درس‌های علوم اجتماعی، این است که به علت خاصیت میان‌رشته‌ای و ماهیت فکری آن، محتوای آموزشی را آن گونه که به دانشجویان ارائه می‌شود نیز، در رشته‌های دیگر قابلیت کاربرد دارد. این کتاب، حاصل زحمات پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد «شهرزاد فروتن‌کیا» به راهنمایی دکتر «عبدالرضا نواح» و هم‌چنین نتایج مقالات ایشان در زمینه جامعه‌شناسی

محیط‌زیست می‌باشد، این کتاب برای آشنا ساختن دانشجویان با کلیات و مبانی جامعه‌شناسی محیط‌زیست، نظریه‌ها و ابعاد آن نگاشته شده است؛ به‌نحوی که دانشجوی در عین آشنایی، به نقد و تعمق در آن می‌پردازد.

پاییز ۱۳۹۴

عبدالرضا نواس^۱

شهریز نروتن‌کیا^۲

www.ketab.ir

۱. دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شهید بهمن اهواز

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه تهران